

שבוע טוב

Číslo 47/5768

14.září '07

Den smíření - Jom hakipurim

Ve dnech před Jom kipur- **aseret jemej tšuva**- by měl člověk věnovat více času studiu Tóry, plnění micvot, více přispět na dobročinnost a vůbec být svědomitější ve zbožnosti a méně se zabývat všedními záležitostmi; a hlavně udělat nápravu toho špatného, co provedl svým bližním. Podle rb. Moše Cordovera se máme chovat jako o chol hamoed- prostředních dnech svátku, kdy se vykonává jen nezbytně nutná práce. Mnoho lidí také má ve zvyku se v tyto dny postit. Obvykle se nekonají sňatky.

O šabatu, který připadne do těchto dní- **šabat šuva**- se čte z Tóry píseň Haazinu (Dt 32:1-52) a jako haftara Oz 14:2-10, Jl 2:11-27, Mi 7:18-20 - výběr ze tří proroků z celkem dvanácti, jejichž proroctví tvoří knihu Trej asar- Dvanáct. Proroci žili a prorokovali v různých dobách, ústředním motivem tří našich čtení je poselství, že i když Izrael těžce zhřešil, ve své podstatě je dobrý a čistý- není nenapravitelně zlý, spíše jen zabředl do hříchu a vždy se může vrátit k B-hu, jenž je vždy ochotný přijmout jejich pokání a odpustit. Haftara začíná veršem z Oz „Šuva jisrael...- Obrát se Izraeli“ (odtud název šabat šuva), obvykle bývá vyvolána ke čtení nějaká význačná osoba.

Někde je zvykem posvětit nový Měsíc až po skončení Jom kipur, kdy zavládne radostná nálada, jinde to lidé naopak dělají během těchto dní, aby se jim tato micva ještě přičetla k zásluhám- z téhož důvodu také si lidé v těchto dnech kupují etrog či lulav.

Den před Jom kipur- **erev JK**- se obvykle za svítání prováděl u zbožných Židů obřad kaparot- smíření. Podle tradice se zabije kohout (pro muže) či slepice (pro ženu), nebo jiný košer ptačí druh, který se nepoužíval k obětem v Chrámu, např. husa (houser)- ne tedy hrdličky nebo holubi. Jedna kapara stačí pro dvě osoby. Říkají se verše „Bnej adam- Synové člověka...“, při zatočení nad hlavou formule „Toto je místo mne“. Maso se pak dalo chudým, nebo se kapara vykoupila za peníze a ty se daly chudým.; v současnosti se obřad provádí většinou s penězi, jež se pak darují na dobročinnost.

Nesmíme si ovšem představovat, že tímto obřadem se dosáhne smíření- jen se jím vyjadřuje, že smrt, jež potkala slepici či kohouta, bychom vlastně zasloužili my za svou hříšnost, ale B-h je slitovný a přijme naše pokání. Je to tedy další naléhavá připomínka nutnosti udělat tšuvu.

Den před Jom kipur věnujeme přípravě na Den smíření. Podle zvyku by měl jít každý do mikve, jako součást tšuvy. Neříkají se tachnun, ani Avinu malkenu. Zvláštností dne je povinnost dobře a vydatně pojišť jako o svátku- je to stejná micva jako postit se o Jom kipur. Odpoledne před odchodem do synagogy obvykle rodiče žehnají svým dětem.

Poslední jídlo před začátkem půstu- seuda mafseket- má být lehce stravitelné (ne ryba) a je vhodné začít s jídlem dřív, aby se skončilo před západem slunce. Již před tímto jídlem by měl člověk udělat viduj- vyznání hříchů.

Před začátkem Jom kipur zapálí se svíce; přesto, že o Jom kipur se nic nejí, je micva uctít den svátečním oděvem, světlem a prostřeným bílým ubrusem. Obvykle se jedna svíce nechá doma a druhá se zapálí v synagoze. Svíce by měla vydržet hořet přes celý Jom kipur a po skončení dne poslouží pak jako havdalová svíce. Někde je zvykem zapálit svíci za každého živého člena rodiny a jednu za zemřelé.

Po minše podle tradice je obřad malkot- mrskání (narážka na nařízení Tóry, že ten, kdo poruší zákaz Tóry, má být potrestán mrskáním); jde opět o symbolickou připomínku nutnosti udělat tšuvu

Jom kipur je jediný svátek, který je silnější než šabat, tj. když připadne Jom kipur na šabat (jako letos- 22.9., začíná večer 21.), řídíme se zákony Jom kipur, ne zákony šabatu.

O Jom kipur dodržujeme – vedle přísného půstu, který začne večer a skončí další večer- další zákazy: mytí (=spíše nemýt se víc než je nezbytně nutné, nemocný se smí umýt, jak to vyžaduje nemoc), mazání těla krémem či olejem, nošení kožených bot (= přepychu); zákaz sexuálního styku se připomíná rozsvícením svíce v ložnici. O Jom kipur jsou zakázány všechny práce a činnosti, jež jsou zakázány o šabatu. Nemyjeme si ruce před modlitbou, protože celý den strávíme modlitbami. Muž si bere kitz, lidé by neměli mít na sobě žádné šperky.

Ještě před západem slunce proběhne v synagoze zrušení neúmyslných slibů, které jsme dali B-hu (ne lidem). Před Kol nidrej vyjmou svitky Tóry a obchází se synagoga; lidé prosí o odpuštění za to, že Tóre neprokazovali náležitou úctu a umiňují si napravit to. Pak chazan zpívá Kol nidre; odříkává se viduj- vyznání hříchů.

Kdykoli se během Jom kipur opakuje viduj, říká se vstojte, bez opírání (lehce se opře ten, kdo by bez opory upadl), celým postojem se vyjadřuje pokora a zkroušenost, skloníme hlavu, nahrbíme ramena, při každém zmíněném hříchu se udeříme do prsou. Podstatou viduje je „chatanu- zhržšili jsme“.

Viduj je micva ase, každý je povinen udělat na Jom kipur tšuvu a viduj. Proto se opakuje při každé modlitbě dne, tj. maarivu, šacharitu, musafu, minše, i neile, a je dobré vkládat ještě další. Kdo říká viduj potichu, může svá provinění říkat konkrétně, ten, kdo říká viduj nahlas (chazan) by je neměl specifikovat.

Provinění, jež člověk vyzná a uzná vidujem o jednom Jom kipur, vypoví a uzná vidujem znovu o příštím JK, přestože udělal tšuvu a není si vědom provinění, protože je psáno „...svůj hřích budu mít před sebou“.

Proč se zmiňují provinění dřívějších generací, kterých se člověk nedopustil? Tóra říká, že člověk může být potrestán za hříchy svých předků- a Moudří vysvětlují, že jsme potrestáni jen tehdy, jestliže hříchy předků přejímáme: tím dáváme najevo, že jejich hříchy schvaluje a pak jsme vinni. Někdy se prostě přijme rodinná nebo místní tradice bez uvažování, jen proto, že „se to tak vždycky dělalo“ a nikdo nepřemýšlí, k čemu taková tradice může véstv budoucnu- tedy správně pochopit podstatu hříchu našich předků pomůže nám k vlastní tšuvě. Proto musíme vidujem vypovědět a uznat i hříchy minulosti. A také proto, že všichni Židé jsou vzájemně odpovědní za chyby ostatních Židů.

Někdo stojí přes celou večerní bohoslužbu a někdo celý Jom kipur (ženy nemusí).

Při Alejnu o Jom kipur se padá na tvář, něco podložíme pod obličej (zákaz „neklanět se tesanému kameni“ platí i tam, kde podlaha je z jiného materiálu).

Při **šacharitu** se čte z Tóry Lv 16:1-34 (řád Jom kipur), maftir Nu 29:7-11 (oběti v Chrámě o Jom kipur). Haftara Iz 57:14- 58:14 mluví o tom, co je důležité k účinnému pokání- ne půst a fyzické týrání bez niterného přesvědčení, ale štedrá cdaka potřebným lidem, dobrota a řádné chování; tak překročíme překážky, jež klade do cesty zlý sklon. Těm, kdo litují svých pochybení, je B-h nablízku.

Při **minše** se čte Lv 18:1-30 (řád pohlavního života), jako haftara se čte kniha Jonáš a Mi 7:18-20. Jonáš je

další z Trej asar- Dvanácti proroků; o Jom kipur se čte proto, že z Jonášova příběhu se učíme, že 1/ upřímné pokání zvrátí i ten nejpřísnější nebeský soud, 2/ pokání obyvatel Ninive je nám příkladem, 3/ zázrak, jímž byl Jonáš přiveden k svému poslání ukazuje, že nikdo nemůže B-hu uniknout. Tyto věci jsou zcela zásadní pro význam Jom kipur; a být vyvolán ke čtení Jon se pokládá za poctu.

O Jom kipur se říkají i vzpomínkové modlitby- mazkir za zemřelé a dávají se milodary za ně, neboť kdyby byli naživu, jistě by také přispěli na dobročinnost. (Vzpomínkové modlitby se říkají i poslední den Pesachu, druhý den Šavuot a o Šemini aceret, tj. 8.den Sukot).Ti, jejichž rodiče jsou ještě naživu, obyčejně na vzpomínkové modlitby odejdou.

Během dne je dobré občas přičichnout ke koření a říci příslušné požehnání, abychom doplnili patřičný počet požehnání- nejlépe mít různé druhy koření (vonné dřevo, byliny, směs)

Čas pro **neile-** zavírání bran (v době Chrámů se v tu dobu skutečně zavíraly jeho brány) nastává, když slunce zapadá a je „za třemi vršky“, tak, aby modlitba skončila s objevením hvězd. Po skončení neile se říká Avinu malkenu – i když je šabat a dosud den, pak Šma jisrael, a požehnáními vyprovázíme B-ží přítomnost do sedmera nebeských sfér. Chazan odříká kadiš veselým tónem a nakonec zazní jeden dlouhý zvuk šofaru, jako tomu bylo při darování Tóry na Sinaji, na znamení B-žího odpuštění. Lidé zpívají „Příští rok v Jeruzalémě“. Po objevení hvězd se modlíme maariv.

Havdala po Jom kipur se požehnání nad světlem by se měla říci nad svíci, která byla zapálena před Jom kipur, nikoli nad svíci, kterou jsme právě zapálili sirkou (to jen v nejkrajnějším případě).

Po skončení Jom kipur můžeme jíst, pít, radovat se; někde je zvykem posvětit nový Měsíc . A svědomitý člověk začne hned po skončení Jom kipur stavět suku (svátek Sukot letos začne večer 26.9.), protože „se splněním micvy se nemá otálet“.

Den následující po Jom kipur by měl šacharit začít brzy. V době od Jom kipur do Sukot se nepostíme, vynecháváme i tachnun. Jsou to dny radosti, v době krále Šloma byl posvěcen Chrám. Chystáme suku, etrog a další věci na Sukot.

DEN SMÍŘENÍ

Vrchní zemský rabín Dr. Richard Feder (1875 – 1970)

Dne 10. tišri světíme Den smíření čili lidově Dlouhý den, Jom kipur — čili Jom hakipurim — Jest to nejvznešenější sabat — šabat čabaon.

Předpis:

Hospodin promluvil k Můšemu takto: Desátého dne sedmého měsíce jest Den smíření, je to posvátný den, o

němž se budete postit a oběti přináseti. Nižádnou práci nebudete toho dne konati, neboť jest to den smíření, v němž dosáhnete odpuštění u Hospodina, Boha svého. Kdokoliv se nebude postit toho dne, bude vyloučen ze svého národa. Kdokoliv bude toho dne konati práci, toho vyhubím ze středu národa jeho. Nižádnou práci nebudete konati, toto

ustanovení má platnost na věky u pokolení vašich ve všech vašich sídlech. Jest to váš nejvznešenější sabat a půst dodržujte od 9. dne měsíce večer až do příštího večera zachovávejte svůj sabat.

. M. 23, 26-32.

Toto budiž vám na věky platným řádem: sedmého měsíce desátého dne budete se postit a žádnou práci nebude konati ani osadník ani cizinec, který se zdržuje ve středu vašem, neboť toho dne se smíří Hospodin s vámi a očistí vás od všech vašich hříchů. Před Hospodinem budete očištěni. Jest to váš nejvznešenější sabat a postit se budete; to jest ustanovení na věky...

... To budiž vám věčně platným řádem, aby dosáhli odpuštění Jisraelité jednou v roce všech svých hříchů. III. M. 16, 29—34.

O Dnu smíření trýzníme potom své tělo, odvracíme se od všech svých prací, od všeho, co nás během roku poutá a zajímá, a věnujeme celý den od západu slunce až do západu slunce Bohu. K Němu zalátáme na perutích svých nejvroucnějších modliteb a prosíme Ho jen o jediné: „aby bylo odpuštěno celé obci jisraelské a i cizincům, dlejších v jejím středu, neboť jsme hřešili jen z nevědomosti“, ale ne úmyslně, poněvadž nikdo z nás nechce úmyslně zarmoutit svého nebeského Otce. I když jsme mezi rokem sobci a staráme se v první řadě o své vlastní blaho, o Dnu smíření myslíme na všechny jisraelské, a proto voláme. - „Odpust' přec provinění to-muto národu jak jsi mu odpouštěl ode dnů egyptských až dosud!“ Toužíme po tom, aby i letos pronesl Hospodin ono oblažující slovo „sálachtí — odpustil jsem“. Hromadně se zpovídáme ze všech hříchů, jichž se mohl někdo z nás dopustit. Věříme pevně, že Hospodin, Otec náš, jest Bůh milostivý a milosrdný, shovívavý, veliký v lásce a v pravdě a že nám odpustí všechny hříchy naše, když se k nim přiznáváme a litujeme, že jsme se jich dopustili. Chceme-li dosáhnout úplného odpuštění všech svých hříchů i těch, které jsme spáchali na lidech, je samozřejmé, že musíme dobrovolně nahradit všechny škody, které jsme svým bližním způsobili, a je prosit za odpuštění.

O Dnu smíření přemýšlíme také o podstatě lidského života a poznáváme, že jsme v rukou Božích jako hlína v ruce hrnčířově, chce-li, udělá z ní krásnou nádobu, a chce-li, zahodí ji, nebo jako kámen v ruce sochařově chce-li, udělá z něho krásnou sochu, a chce-li, odhodí jej, nebo železo v ruce kovářově, chce-li, ohne je, a chce-li, zlomí je. Život náš jest krátký a končí někdy náhle, neočekávaně. I když doufáme, že nám dopřeje Pán Bůh dlouhého života, přece musíme s tím počítat, že můžeme být náhle odtud odvoláni. Proto musíme žít po celý rok podle vůle Boží a musíme kráčet po cestách Jeho. Proto se mnozí oblékají o tomto dni do rubášů, proto leží bílá příkrývka v chrámě na stole a bílý pa-róchet (závěs) visí před posvátnou schránkou, proto jest i Tóra zahalena do bílého pláštíku, neboť bílá barva jest barva smrti, ovšem i čistoty a odpuštění.

Pobožnost Dne smíření zahajujeme předvečer při západu slunce zpěvem „kol nidré“, ve kterém prosíme, aby nás Pán Bůh netrestal, kdybychom vůči Němu nějaký slib učinili a zapomněli jej splnit. Sliby, které jsme dali lidem, musíme ovšem vždycky plnit, i kdyby nám vzešla z toho škoda.

Hlavní modlitbou jest viduj — zpověď, unetane tókef a avódá, při které vzpomínáme na úkony velekněze ve svatém chrámě cion-ském. Jako Jisraelité shromáždění kdysi v chrámě, tak klekáme i my a koříme se před Otcem nebeským, který jest nám blízký, třebaže nesmírně veliký a vznešený.

O Dnu smíření vzpomínáme svých zemřelých rodičů, prarodičů, příbuzných a mučedníků v pobožnosti, zvané m a z k i r neboli hazkárat nešámó.

Závěrečná modlitba se nazývá neilah (nile) a bývá ukončena po západu slunce. Končíme ji větou: „Hospodin jest Bůh“, kterou provoláváme sedmkrát po sobě.

Velký vliv Dne smíření cítíme sami na sobě, neboť po jeho skončení je nám, jako bychom byli znovuzrozeni.

Nejlépe se postí, kdo jí málo před Dnem smíření.

Pobožní židé učiní ještě večer po Dnu smíření první přípravy pro Svátek stanů, aby naznačili, že těm, kdo Pána Boha milují, kyne vbrzku radost.

V některých obcích prodlí zbožní celou noc z 9. na 10. tišrí na modlitbách v chrámě. v

O Dnu smíření si přejeme navzájem: gemar chatímáh tóváh — vše nejlepší!

Z modliteb pro Den smíření:

Bože náš a Bože otců našich! Kéž přijde před Tebe modlitba naše a neodvracej se od prosby naší, neboť nejsme tak drzí a zatvrzelí, abychom řekli před Tebou: Hospodine, Bože náš a Bože otců našich: „Jsme spravedliví a nehřešili jsme“, ale my jsme hřešili:

Provinili jsme se, nevěrně jsme jednali, loupili jsme, utrhačně jsme mluvili, páchali jsme nepravost a bezbožnost, byli jsme svévolní, utiskovali jsme, vymýšleli jsme lži, radili jsme k zlému, klamali jsme, posmívali jsme se, vzpouzeli jsme se, dráždili jsme, protivili jsme se, křivdili jsme, poklesli jsme, pronásledovali jsme, byli jsme zatvrzelí, bezbožně jsme jednali, zvrhli jsme se, ohavně jsme činili, bloudili jsme a k bludu jsme sváděli.

Odvrtali jsme se od přikázání Tvých a od předpisů Tvých dobrých a neprospělo nám to. Ty však jsi spravedlivý ve všem, co nás stihlo, neboť jednal jsi podle pravdy, ale my jsme páchali bezbožnost.

Co máme říci před Tebou, jenž trůníš na výsostech, a co můžeme před Tebou vypovědět, jenž přebýváš nad oblaky? Vždyť znáš vše skryté.

Ty znáš tajemství světa a nejhlubší skrytosti všeho žijícího. Ty prozkoumáš všechny útroby a zpytuješ ledví i srdce. Žádná věc není před Tebou skryta a nic není zastřeno před očima Tvýma.

A tak budiž vůle Tvá, Hospodine, Bože náš a Bože otců našich, bys nás očistil ode všech hříchů našich a prominul nám všechna provinění naše a odpustil nám všechny poklesky naše.

Bože můj! Dokud jsem nebyl stvořen, nebyl jsem ničím, a nyní, kdy jsem stvořen, jsem tolik, jako bych stvořen nebyl. Prach jsem za života svého, tím více pak po smrti své. Hle, zde stojím před Tebou jako nádoba plná hanby a potupy. Budiž vůle Tvá, Hospodine, Bože můj a Bože otců mých, abych už nikdy nehřešil, a co jsem zhřešil před Tebou, vyhlad' ve Svém hojném milosrdenství, avšak nikoliv bolestmi a zlými chorobami!

Bože můj! Uchovej můj jazyk od zlého a rty mé od řeči lstivých. Vůči těm, kteří mi zlořečí, nechť jest duše má klidná a jako prach pokorná. Otevři srdce mé zákonu svému

a po příkázáních Tvých ať baží duše má! Zruš záměry těch, kteří kují zlé pikle proti mně, zmař úmysly jejich! Učiň tak pro jméno své! Učiň tak pro pravici svou! Učiň tak pro svatost svou! Učiň tak pro Tóru svou! Dej, aby zachráněni byli ti, kdož Tě vroucně milují! Kéž bys našel zalíbení ve slovech mých úst a v citech mého srdce, Hospodine, skálo má a vykupiteli můj! Jenž sjednáváš mír v nebeských výšinách, sjednej mír i nám a všemu Jisraeli! Na to rceme „amen“.

Budiž vůle Tvá, Hospodine, Bože náš a Bože otců našich, aby byl zbudován svatý chrám brzy za našich dnů a dej nám účast učení Svém. Tam ti budeme sloužiti v bázni jako za dávných dnů a minulých časů. A příjemnou bude Hospodinu oběť Judy a Jeruzaléma jako za dnů minulých a časů uplynulých.

Pomni, ó Bože, všech mých příbuzných jak se strany otcovy, tak i se strany matčiny, kteří jako mučedníci zahynuli a smrtí svou Tvé jméno

posvětili! Pomni těch, kteří ve vězení svou duši vydechli, těch, kteří zemřeli hladem, těch, kteří byli oběšeni, zastřeleni, utopeni, ubiti, zardoušeni, udušeni, za živa pohřbeni a i těch, kteří jinakému způsobu trýznění podlehli. Modlím se za spásu duší jejich. Prosim, abys jim otevřel brány Svě nebeské říše věčné blaženosti a dopřál jim, aby žili v jednotě s dušemi našich praotců Abraháma, Jicchaka a Jakoba a našich pramatí Sáry, Rivky, Ráchel a Ley a v jednotě se všemi těmi, kdo si svou bohabojností a svou spravedlivostí získali jako odměnu věčný život v nebeském království. Amen.

Úkony velekněze v Den smíření

(III. KNIHA MOJŽÍŠOVA KAP. 16.)

Po smrti dvou synů Aharonových, pravil Hospodin Móšemu: Řekni Aharonovi, bratru svému, aby nevstupoval, kdykoliv se mu zachce, do velesvatyně, která jest za závěsem, k poklopu, který spočívá na schránce úmluvy, aby nezahynul, neboť se zjevují v oblaku nad poklopem. S tímto smí Aharon vstoupiti do velesvatyně: s býčkem jako hříšnou obětí a s beranem jako celoobětí. Musí míti na sobě posvátný oděv - lněnou halenu, lněné kalhoty, lněný pás kolem těla a lněnou pokrývku hlavy. Oblékne je, očistiv se před tím ve vodě. Od obce jisraelské vezme dva kozly pro hříšnou oběť a jednoho berana pro celooběť. Aharon uchystá nejprve svého hýčká jako hříšnou oběť, aby dosáhl smíření pro sebe a pro svůj dům. Poté vezme oba kozly a postaví je u vchodu do svatyně před Hospodina. Položí na ně losy, jeden los wpro Hospodina" a druhý „pro Azázela". Kozla, na kterého padl los „pro Hospodina", připraví jako hříšnou oběť. Avšak kozla, na kterého padl los „pro Azázela", nechá státi živého před Hospodinem, aby se nad ním vyzpovídal, a pošle jej k Azázelovi na poušť.

Poté přistoupí k oltáři, který jest ve svatyni, aby jej očistil a postříkal krví hýčká a krví kozla rohy oltáře a kolkolem. Postříká jej prstem sedmkrát a očistí jej a posvěti jej od poskvrnění Jisraelitů,

Dokončiv očistu svatyně, velesvatyně a oltáře, dá si předvésti živého kozla, položí obě ruce na jeho hlavu, vyzpovídá had ním všechna provinění Jisraelitů, všechny jejich přestupky a všechny jejich hříchy, vloží je (obrazně) na hlavu kozla a posle jej mužem k tomu

ustanoveným na poušť. Tak odnese kozel všechny jejich nepravosti do pusté země.

Ten, kdo doprovázel kozla pro Azázela, vypere své šaty, očistí se vodou a teprve poté smí vstoupiti do tábora.

Býčka jako hříšnou oběť a kozla jako hříšnou oběť, jichž krve bylo použito ve svatyni k získání očisty, odvezou mimo tábor a spálí na ohni jejich kůže, jejich maso a jejich droby. Kdo toto spálení obstará, vypere své šaty, očistí své tělo ve vodě a potom teprve smí vkročiti do tábora."

KOL NIDRÉ

Cím je kdo vzdělanější a moudřejší, tím je skromnější a přístupnější. Před takového člověka můžeme předstoupit bez ostychu a strachu a jsme si jisti, že nás ochotně přijme, vyslechne, pochopí a že nám dá dobrou radu, anebo vykoná pro nás, co je v jeho moci.

Podle našich náboženských představ je náš Bůh tou nejmnocnější, nejmoudřejší a nejskromnější bytostí. Proto mu směle tykáme, ačkoliv je králem nade všemi králi a pánem nade všemi pány. Směle říkáme: „Ty jsi Bůh náš, Ty jsi pán náš, Ty jsi král náš, Ty jsi pomocník náš," a neříkáme: Vaše Veličenstvo, všemoudrý králi!" Obracíme se svými modlitbami na něho neobřadně, ráno, v poledne, večer a i v noci. A předstupujeme před něho ve svém domácím úboru a ve svém pracovním obleku, neboť věříme, že hledí jediné na naše city. Nazýváme ho dokonce „svým otcem" a chováme se k němu důvěrně, jako k svému skutečnému otci.

Víme, že každý otec je šťasten, když má hodné, milé, šlechetné děti, a tak si ve své naivnosti, za kterou se nijak nestydíme, představujeme, že má i Pán Bůh z nás radost, když jsme milí, dobří a šlechetní.

Víme, že se každý otec rmoutí, když má nehodné děti, a tak si představujeme, že se i Pán Bůh rmoutí, když jsme nehodní a své cti nedbalí.

Víme, že každý otec se těší, když ho jeho dospělé děti často navštěvují, do svých tajemství zasvěcují, a když mu podávají zprávu o svých pracích a úspěších, a tak si představujeme, že se i Pán Bůh raduje, když chodíme často do chrámu, a když mu za své zdraví a za své úspěchy díky vzdáváme.

Víme, že se každý otec neskonale raduje, když se jeho nehodný syn, kterého dosud marně napomínal, náhle polepší, když se vymaní z osidel špatné společnosti a začne jiný, lepší život — a tak si představujeme, že se i Pán Bůh neskonale raduje, když lháři přestanou lhát, zlodějové krást, podvodníci podvádět, vyděrači vydírat, a když se lidé bezbožní stanou zase bohabojnými. Ale my víme také, že žádný otec své nehodné dítě od sebe nezapudí, když přijde k němu a řekne: „Tatínku, vím, že jsem tě svým dosavadním chováním zarmucoval a že jsi se za mne styděl. Slibuji ti, že se změním a polepším!" A tak si představujeme, že nás ani Pán Bůh nezapudí, když přijdeme v Den smíření do synagogy a slíbíme mu, že se polepšíme.

Vlastně nás k tomu Bůh sám přímo vybízí, neboť ustanovil nám ve své veliké moudrosti jeden den v roce, a tím je náš svatý Den smíření a od-

puštění. V naší nám tak drahé Tóře čteme tato významná slova: „Desátého dne sedmého měsíce každého roku zdržte se všech prací a zkoumejte své svědomí a zpytujte svou duši, neboť toho dne smíří se Hospodin s vámi a očistí vás od všech hříchů, takže budete čisti před Bohem svým

Bůh tedy od nás výslovně žádá, abychom litovali svých hříchů, styděli se za své jednání a pojali pevně předsevzetí, že se vynasazíme ze všech svých sil, abychom už nikdy nehřešili.

Takové předsevzetí je krásná věc, která vzbuzuje úctu, a kdo je učinil, zasluhuje, abychom mu provolali: „Buď silný a zmužilý, abys splnil, co jsi slíbil!“

Podle názoru proroka Ezechiela záleží pouze na nás, abychom takové předsevzetí pojali, neboť je v našich silách každému novému pokušení čeliti.

Žalmista byl opatrnější než prorok, pravděpodobně znal lidi, kteří sice polepšení slíbili, ale zapomněli na ně, jakmile zapadli do své staré společnosti a životosprávy. Proto prosí Boha o jeho podporu a praví: „Stvoř mi, Bože, nové srdce a vlož pevnou vůli do mého nitra a potom odolám všem pokušením!“

To je jisté krásná prosba, ale Bůh může na to odpovědět, cožpak jsem vám, lidem, nedal svobodnou vůli, abyste se sami rozhodli pro dobro a život, či pro zlo a smrt? Jakou zásluhou byste vlastně měli, kdybych vás usměrnil tak, že byste nebyli schopni lhát, pomlouvat, podvádět a přetvařovat se! Jste svobodní, můžete volně konat to nebo ono. Máte-li mne ovšem rádi, máte-li své bližní rádi, a máte-li rádi sami sebe,

pak se rozhodnete pro život, pro život vezdejší i posmrtný, a budete konati jediné to, „co je správné v očích božích“.

Snad budeme jednat nejspřávněji, když uděláme obě: pokusíme se se vši vážností, abychom vytrhli ze svého nitra to své staré, hříšné srdce a tu svou starou vrtkavou mysl, a nahradili je novým, šlechetným a zbožným srdcem a pevnou vůlí, a když zároveň budeme prosit Boha o podporu v této snaze.

Je tedy především na nás samotných, abychom pochopili, že není nic krásnějšího, než když člověk kráčí ve své nevinosti a nechá své bližní pěkně na pokoji. Neboť se nesluší abychom jiné lidi zlehčovali, tupili, poškozovali, nesluší se abychom jiným lidem záviděli a kladli jim všemožné překážky v cestu.

Uposlechněme tudíž hlasu božího, který nám v Den Smíření provolává: „Odvraťte od sebe všechny neslušnosti a nepřístojnosti, kterých jste se dosud dopouštěli, a kráčejte nadále cestami božími, cestami poctivé práce, lásky, pravdy, spravedlnosti, upřímnosti a skromnosti. A to všechno je vyjádřeno v tom krásném přikázání: „Miluj bližního svého, jako sebe samého!“

Naši první povinností ovšem je, abychom se se všemi lidmi smířili a učinili tak, i kdyby to bylo pro nás spojeno s pokolením a se značnými výlohami.

Úvaha ke Dni smíření Vrchní zemský rabín Dr. Gustav Sicher (1880 -1960)

Mene, tekel, ufarsin

Znáte dramatické vypravování v knize „Daniel“ o Belsazarovi, králi babylónském, který ve veselé náladě a ještě větší bujnosti se svými ženami, a mocipány sedí u tučného hodu a vyzývavě pije ze svatých nádob, které byly uloupeny z Božího chrámu v Jeruzalémě. Avšak náhle zsiná králův obličej, jeho kolena se chvějí a ztrnulý zrak jakoby pomatence je obrácen "ke stěně paláce; neboť tam na vápně stěny nad velikým svícem jsou patry prsty lidské ruky. Král vidí ruku, která píše a zmizí. Přijdou královští mágové a astrologové. Nemohou přečísti tajuplné písmo, tím méně je vyložit. Až královna upozorní na Daniela proroka ze zajatců judských, který má výborného ducha a dovede vyložit tajemné věci. Zavolají Daniela a král mu slíbuj šarlat, poklady a že bude třetí ve světové říši. Avšak Daniel odpovídá: „Tvoje věnování ti zůstanou a své dary dej jiným, písmo však chci králi přečísti a jeho výklad zjevit. O králi, tvému otci Nebukadnezarovi dal Bůh obrovskou moc, že se před ním třáslí všichni národové, koho chtěl zabil, nebo nechal žít, povýšil nebo ponížil, až jej Bůh uvrhl do zvířecích hlubin. Ty však, ač jsi to věděl, nepokoril ses Bohu, v nebe ses pozdvihl, ze svatých nádob jsi popíjel. Proto byla vyslána tato ruka a písmo. A toto jest písmo: mene mene tekal ufarsin, spočítáno, spočítáno, zváženo a rozděleno. Spočítal Bůh dny vlády tvé a jest u konce. Byl jsi vážen na váze a nalezen lehkým. Rozdělena bude tvoje říše a dána Persii a Medii.“ Těže noci byl Belsazar, král Chaldejů, zabit a říše jeho vzala zasvé.

Proč připomínáme tento obraz prastarých dnů? Poněvadž jsme zažili sami Belsazara, který utápěl Evropu a Izrael v moři krve, a poněvadž tento obraz

mluví i k nám. Jom kipur je Daniel. Totiž Bůh soudce, který píše gesera, totiž osud, hodný reflexe o dni soudu: spočítáno, zváženo a rozděleno. Jom kipur je však také Rafael, Bůh, lékař, který nám podává trojlék: tešuva, tefila, cedaka, totiž pokání, modlitbu a skutky lásky, které odvracejí zlo osudu.

I. „Spočetl Bůh dny tvé davy a jsou u konce.“ Představme si našeho úhlavního nepřítele v jeho podzemním krytu v době, kdy vítězná Sovětská armáda vkročila do hlavního města jeho říše a její těžká děla hřměla do jeho pevnosti. Tam se procházel anebo seděl největší démon naší doby, konaje jako my o jom kipur chešbon nefesh, bilanci duše. Před ním je zeď hříchu světového rozsahu a na ní napsán osud, jemuž nelze uniknout. Volá k němu: „Přepočítal jsi se, mluvě o tisíciletí trvání své říše. Spočítal Bůh dny vlády tvé, jsou u konce!“ Mohutný satan neměl ani možnost zachrániti se pokáním, nýbrž musel odpykat svůj trest podle slov našich starých: kdo svádí celek, národ, svět ke hříchu, tomu nebude dána možnost pokání.

Jestliže však veliký hříšník byl zničen, kdo se musí obrátiti na své cestě a konati tešuba, aby byla odvrácena gezera, zlý osud od světa? Neboť zase visí nad šíjí světa Damoklův meč. Je to velkolepý vynález, který jako každý vynález je tím, co člověk z něho učiní, dobrodincem nebo démonem, který uvalí svět ve zkázu obrovskou nad každé pomýšlení. Je to atomová puma, aktuální hrozba naší doby. Důmysl lidského bádání může vyzbrojiti každou moc tajemstvím smrtonosné zbraně. Kdyby Spojené národy neposlechly varovné rady, aby démonická zbraň byla zakázána, aby byl zachován světu mír, pak sedí delegáti Spojených národů jako Belsazar před zdí hříchu a na ní je napsán ortel: Spočítal Bůh dny vlády tvé, ó člověče, dny lidstva jsou

skončeny! Má-li být svět zachráněn, duše lidská vyhojena, pak musí všichni národové obrátiti se pokáním k Bohu, který podle slov Jezajášových stvořil zemi, ne iaby byla uvržena v chaos, nýbrž aby byla obývána. Mudrci naši krásně praví: tešuva pokání je něco velikého, neboť přináší světu vyléčení a přibližuje jej k vykoupení.

II. „Zváženo. Byl jsi vážen na váze a nalezen lehkým." Tak volala zeď hříchu k prahříšníku. Vysmíval ses všemu, co jest závažné na váze Boží. Svědomí jsi nazval židovským vynálezem! Posmíval ses právu, lásce k bližnímu a bibli. Považoval jsi sebe za nejzávažnějšího na světě a posadil ses na trůn Boží. Nuže, nadešla doba a byl jsi nalezen lehkým.

Osudové slovo na zdi hříchu: byl jsi vážen a nalezen lehkým, volá však jom kipur vstříc nám všem. Již zkušenost denního veřejného života nás poučuje, že leckdo se zdál vážným a byl prokázán lehkým, zdál se důvěryhodným na vysokém místě a byl svržen, jak talmud říká, z výše do hluboké jámy. A stejně říká, že nebeský soud se namnoze podobá soudu pozemskému. Jak bychom zcela moderně nazvali smysl našeho nejvyššího dne soudu Božího? Jom kipur, to je prověrka člověka Bohem, který zkouší ledví a srdce, jenže člověk vidí očima, Bůh však vidí do srdce, člověk soudí činy, Bůh však zná myšlenky, pohnutky a cíle. My všichni velcí i malí, kazatel na kazatelně a posluchači pod ní, nábožní a bezbožní, jsme často lehčí na Boží váze než si namlouváme. Nevypínej se tolik ve svém soukromém, veřejném, náboženském životě, neboť na mé váze nejsi tak závažný, volá k mnohému jom kipur. Nebud' tak nabubřelý, vždyť jsi prázdný. Nedělej se tak šlechetným, nejsi tím, za koho se vydáváš!

V druhém státě Izraelském byl jeden král jménem Janaj. Celý svůj život měl těžké boje s farizeji, se skupinou, kterým byla tóra nad stát. Byl přívržencem Saducejů, jimž byl stát snad důležitějším než tóra. Když král Janaj umíral, řekl své moudré manželce a nástupkyni známou radu: neboj se skutečných farizejů, a neboj se skutečných Saducejů. Boj se těch nevybavených, kteří se podobají farizejům, konají skutky jako zlosyn Zimri a ve své zdánlivé horlivosti žádají odměnu jako horlivý Pinchas. Na váze jom kipuru jsme váženi, jsme-li opravdoví, nebo jen nalíčení. A téměř nikdo nemůže o sobě říci: ryzi je mé srdce, čistý jsem od hříchu.

Tento den modlitby od večera do večera podává nám jako Rafael Bůh-lékař lék proti zlému osudu, totiž tefila modlitbu. Snad se mnozí nad tím útrpně usmějí. Avšak modlitba není jen prosba člověka v jeho slabosti o splnění osobních přání. Modlití se znamená naplniti duši Bohem a státí se tak těžším na váze Boží. Jaká síla

naděje v bolu a bratrská pospolitost je v modlitbě obce! Důstojník, který vkročil do úkrytu pod troskami varšavského ghetta spatřil tam bohoslužbu židovskou; zvolal: byl jsem tímto dojmem úplně odzbrojen. V modlitbách svých, zejména o těchto velikých svátcích, mluví k nám slovo Boží, a naše dějiny, bol Izraele a jeho nikdy neutuchající naděje, víra ve vítězství spravedlností, v zánik zla a poslání člověka. Schopnost modlití se je už sama milostí. Není ztracen, kdo má v sobě tento pramen síly. Odvrátí-li modlitba osud, jest v ruce Boží; ale je lékem, který zmírní krutost osudu.

III. „Rozděleno. Rozdělena bude tvoje říše a dána jiným." Tak volalo písmo na zdi hříchů světovému útočnicku. Chtěl jsi svou říši založit nejen pro tisíciletí, nýbrž měla ovládati celou zemi. Tvoje tlupy zpívaly: „Heute gehört uns die Heimat und morgen die ganze Welt!" Rozdělena bude tvoje světová říše mezi jiné. A tak jest tato říše dodnes rozdělena.

Avšak osudové určení „paras" dělení se stalo skutečností naší doby. Slova tóry: Vystavíš si dům a nebudeš v něm bydlet, zařídíš podnik a nebudeš v něm vládnouti, štípíš vinici a nebudeš jísti její plody pouze sám, se splňuje, ne však jako kletba, nýbrž jako plod struktury soudobého myšlení. Jsme na prudké zatáčce doby, která jako by šla zpět ke slovům bible: „O, Bože, nedej mi přílišné bohatství a nedej mně naprostou nemajetnost, chléb mé spotřeby mně dej!" Nesmírné bohatství na jedné straně a naprostý nedostatek na straně druhé — tento obraz nebude už určovati hospodářský ráz doby.

Vůči tomuto osudnému slovu „ufarsin" — rozděleno staví jom kipur slovo proroka Jezajáše v nádherné haftoře: „Paros leraev lachmecha. Odděl

z chleba svého chudému." Konání skutků lásky cedáká odvrací vedle pokání a modlitby zlo osudu. Tóra ztotožňuje slovem cedáká dobročinnost se spravedlností, mluví o posvěcenosti účelů majetku, činíc nemajetného spoluúčastníkem úrody, prohlašujíc zásadu „Nechť může žít bratr tvůj s tebou!" Tolik budeš mítí vždy, abys dal všude tam, kde je potřebí. A hle, i kdybych neměl více, než co potřebuješ k udržení těla a ducha, slyš slovo haftory: „Duši svou daruj chudému a nasyť sklíčenou duši. Vnitřní majetek tvůj, dobré srdce, láska k bližnímu, vůle býti nápomocen všude tam, kde je potřebí pomoci, ti zůstane, že zvoláš jako Abrahám v každé těžké chvíli: „Hineni, tu jsem!" I když naši proroci nám vytýkali mnohé hříchy, uznali, že synové Izraele jsou rachmanim vegomlej chasadim, milosrdní a konající skutky lásky. I když všechny brány jsou zavřeny, brány slzí zavřeny nejsou láskou Boží ani láskou srdce lidského.

Kěž tak posilnění třemi léky jim kipuru tešuva, tefila a cedáká vykračujeme do každodenního života!

Mazkír

Úvaha ke Dni smíření rabína Gustava Sichera

Jom Kipur, tento svatý den vyloučení z každé všednosti, podržel svou velikou přitažlivost i v naší době, kdy práce je občanskou povinností každého z nás. Mnozí se dostaví k bohoslužbě, přinášejíce tím

oběti na své dovolené a na svém pracovním čase. Někteří přijdou jen puzení pietou ke svým drahým mrtvým, aby jim v zádušní bohoslužbě zasvětili chvíli úcty a láskyplné vzpomínky. Ovšemže zádušní bohoslužba nevyčerpává

obsah tohoto giganta mezi svátky Jisraele, dne krásné myšlenky smíření s Bohem a s člověkem, dne pokání a obrácení, modlitby a pokory před Bohem, dne lásky, bratrství a míru, které nám mají zářit na cestu, jež nás očekává venku v próze života.

Vyznávám dnes, že jsem měl před válkou odmítavý postoj k přeceňování zádušní bohoslužby, jako by to byla nejhlavnější a nejdůležitější část bohoslužby svatého dne. Neboť židovské náboženství je náboženstvím života a ne kultem smrti. A pak pieta jako jediný projev židovství zdála se mně být příliš zpuchřelou nití pro jeho udržení.

Kromě toho měla dříve tato hazkara různé nešvary. Byla o ní předčítána jména zakladatelů nadací a darů, kterých patrně obec pro své udržení potřebovala. Pozůstali učinili taková věnování, aby jména jejich rodičů nebo příbuzných byla čtyřikrát v roce předčítána. Nekonečná listina jmen zemřelých, posluchačům lhostejných, nezvyšovala posvátnou náladu a byla nesociální. Neboť předčítána mohla být pouze jména těch zesnulých, jejichž pozůstali si tuto poctu mohli zaplatit. Chudý návštěvník synagógy, jehož otec nebo matka byli rovněž čestní a zbožní, avšak chudí lidé, a jejichž jména proto nemohla být počtána, pociťoval tento úkon za sociální křivdu a cítil se roztrpčen a uražen.

Avšak musím doznat, že po všem, co se udalo od poslední války a okupace, se postoj k posvátnosti a důležitosti hazkary změnil. Opakování našich bolestných dějin a jejich katastrof si tuto pietní bohoslužbu přímo vyžádaly a znovu ji stvořily.

Nežli však uvážíme události naší doby, musíme si především zodpovědět otázku, kdy a proč vznikla vůbec ta hazkara nešamot, zádušní bohoslužba, která v moderních synagógách zaujímala přední místo. Kde je nám tato zádušní bohoslužba předepsána, kde je její literární pramen? Není nám totiž předepsána ani tórou, ani proroky, není o ní zmínka ani v mišně, ani v talmudu, ani v původním textu našeho rituálního kodexu, zvaného Šulchan Aruch. Tedy ani Písmo svaté, ani písemnictví pobiblické nám tuto bohoslužbu nepředepisuje. Vyžádal si ji osud před 960 lety. Když tehdy světovládná a totalitní církev vyzvala věřící, aby mobilizovali křížácké války, aby vysvobodili tak zvaný Boží hrob z rukou tak zvaných nevěřících, totiž Saracénů, mohamedánů, tu fanatičtí kněží s křížem v ruce vyzývali své posluchače, že napřed musí být zničení nevěřící, totiž židé, ve vlastní zemi. A tu se hnula obrovská záplava zuřivců městy a místy obydlenými židy s voláním: Křest nebo smrt. Židovští hrdinové mučednictví, jak se toho také v selichot o Jom Kipur dočítáme, volili dobrovolnou smrt. Shromáždili se v synagógách zahaleni v talitu, zahalili své děti, zapálili své synagógy, a vody řek, zejména Rýna, zrudly židovskou krví. Když se pak přehnala bouře hrůzy, která zanechala ovšem trvalé následky, když lid viděl, že je žid bezbranný, že je možno zbavit ho lidských práv a vyhostit ze středu lidí, že se stává majetkem knížete nebo města, může být prodán, zastaven nebo vyhnán, tu malý zbytek židů, zejména v

Porýnsku, počal v synagógách o Jom Kipurim, o Dni smíření hříchů živých i zemřelých, o dni, kdy duše smrtelníka je přístupna myšlence smrti, předčítat jména velikých svátých lidí, z tak zvaných memoárových, čili pamětních knih. Tato modlitba, aby Bůh vzpomněl umučených bratří a zničených obcí, hbitějších nad orly a silnějších nad lvy, komat vůli Boha svého a světit jméno Boží životem a smrtí, byla původně konána jen o Jom Kipur, jak je tomu dodnes v Porýní. Teprve později byla konána v sobotách mezi Pesach a Šavuot, kdy se ona zvěřstva křížáckých výprav udala, a daleko později se stala součástí bohoslužby o posledním dnu všech svátků kromě Nového roku.

Naše generace zažila více než generace středověká. Církev v době, kdy byla všemohoucí, neměla přes přechodná hrozná pronásledování žádný plán zničit židovský lid. Naopak žid ve svém ponížení a ve své ohyzdnosti byl vítanou černou folií vlastní svatozáře. Bylo možno na něj ukázat věřícímu a říci: Hle, tak vypadá ten zavržený a zatracený lid, který ve své tvrdošijnosti dosud očekává Mesiáše. A tak měla církev spíše zájem na udržení židovského lidu v jeho odstrašující poníženosti.

Ale nacismus měl plán nás fysicky vyhubit do posledního jedince. Řekl se slovy žalmisty: Pojďme a vyhladíme je, aby nebyli už lidem a aby už nebylo vzpomenu jména Jisraele. A tak nás zbyl zase malý zbytek. Ten, puzen osudem, dnes nekoná zádušní bohoslužby, kde se každý modlí pouze za duše svých rodičů, nýbrž osud nás přiměl konat tryzny nové, za nekonečný počet umučených bratří, stavět pomníky a vykonávat při nich hazkary. V této zádušní bohoslužbě vzpomíná předřikavač otců, matek, bratří, sester, manželů, manželek, chlapců a děvčátek celého Izraele, kteří byli zabili, oběšeni, zardoušeni, do popelu spáleni a za živa pohřbeni. Při této hazkare není už možno předčítat jména zesnulých, ani bohatých, ani pobožných ani bezvěrců. Cožpak je možno předčítat šest miliónů jmen? Ach, vždyť my dnešní židé v zemích někdejší nacistické okupace, nejsme, jak tomu bylo dříve, žijou většinou, která vzpomíná jednotlivých členů rodin. Ti mrtví dnes tvoří většinu.

Je zvykem na Jom Kipur rozsvítit svíci na památku duší zemřelých rodičů. Bylo by možno rozsvítit svíčku za každého zemřelého jen naší pražské obce? Je nás dnes například v těch dvou pražských synagógách, které máme, shromážděno snad tisíc, snad o něco více. Ale my bychom museli mít zvláštní obrovskou synagógu v Praze, abychom v ní na dnešní den rozsvítili třicet tisíc svící.

Kéž však o nejsvětějším dni modlitby a pokání i tato hazkara nešamot, tato vzpomínka na drahé duše, nás pobídne k pokání a revisi našich povinností k drahému odkazu umučených a mrtvých rodičů. Pak každá slza, posvěcená památkou těch nejdražších, je plodnou vláhou pro oživení všeho toho, co jim bylo drahým.

Kéž nám tento veliký svatý den je tou svatozáří, jako byl těm drahým bytostem, na něž o něm vzpomínáme ve vděčnosti a lásce, kéž je nám světloňosem na cestě životem, který nás čeká za hranicemi tohoto, jen duši věnovaného dne, na cestě, na níž kéž nás provází požeňnání, jež kněží o tomto dni kdysi v chrámu přednášeli

Poznámky k sidře Haazinu (Deuteronomium 32,1 – 52)

Píseň má vyjadřovat poznání dokonalé harmonie Stvoření, proto se v ní mísí minulost, přítomnost i budoucnost, neboť vše to se jeví prorokovi jako celek, v němž minulé i budoucí události nejen souzní, ale objasňují jedna druhou: vše jakoby se dělo v téže době.

„**haazinu hašamajim** - naslouchejte, nebesa“

Raši, Ibn Ezra- Moše potřebuje svědky, kteří přežijí jeho i další pokolení a potvrdí, že Moše varoval Izrael, kdyby někdy v budoucnu Židé chtěli popřít, že přijali smlouvu. Proto Moše bere za svědky nebe a zemi, které jsou věčné a bude-li Izrael shledán vinným z porušení smlouvy, tito svědkové budou zároveň vykonavateli trestu, protože nebe může zadržet déšť a země své plody.

„**likchi** - mé naučení“

Ibn Ezra- Slovesa „lakach- vzít, brát“ je tu užito proto, že žák si bere poučení od učitele

Raši- Moše prosí, aby jeho učení prostoupilo národ jako životodárný déšť a jako rosa, která je ještě žádoucnější než déšť, protože nikomu nezpůsobuje nepříjemnost, jako občas déšť. Tak jako bouřlivý vítr přizene déšť a rostliny porostou, tak ti, kdo se snaží zdokonalit v Tóře, duchovně rostou.

Ibn Ezra- Slova Tóry mají celý národ prodchnout jako déšť a rosa, aby byl plodný.

Sforno- Pro lidi učené a schopné načerpat mnoho znalostí, je moudrost Tóry jako prudký liják a silný vítr; a pro ty, kdo jen trochu chápou její hloubku, je Tóra jako rosa: i trocha má velký účinek.

Příznejte velikost

Rašbam- Tj. uznejte, že Jeho rozhodnutí jsou spravedlivá a vždy taková, jaká zasluhujete.

Sforno- Moše mluví k budoucím generacím; žádá své posluchače, aby neřikali, že B-h se chová jako jejich nepřítel, když je trestá. Měli by z Tóry pochopit, že B-h je opravdová Skála a jeho slova o konečném vykoupení jsou pravdivá, i když nechá Izrael trpět za jeho špatnosti.

Z tohoto verše (3-4) Talmud odvozuje, že se má říkat požehnání před studiem Tóry; že když tři a více osob společně jedí, jedna vyzve ostatní, aby se připojily a říkaly Birkat hamazon společně; a že když se v Chrámu vyslovilo B-ží jméno, shromáždění hlasitě odpověděli Baruch šem kevod malchuto leolam vaed- Požehnáno buď jméno Jeho vznešeného království na věky věků.

„**tamim paalo** - Jeho dílo je dokonalé“

Raši- Jeho soud je přesný a přiměřený. Odměňuje spravedlivé, i když jejich odměna nemusí přijít ihned, a odměňuje i špatné lidi za to, co udělají dobrého.

Tento verše je začátkem modlitby, která se říká, když je mrtvý nesen k pohřbení. „Dokonalá“= celistvost B-žího díla, nekonečná kombinace štěstí a neštěstí, dobrých a zlých věcí, radosti a smutku tvoří spolu souladný celek- i když lidský rozum není s to jej pochopit.

„**šichet lo lo** - zkaženost není Jeho“

Raši- Ve světě existuje zlo a zkaženost, to však nezpůsobuje B-h, je to dílo lidí.

Or HaChajim- čte „když Izrael jedná zkaženě proti B-hu, je to jejich poskvrna (protože tím vyjadřují, že nejsou Jeho děti); když ale plní Jeho vůli, B-h je nazývá svými dětmi.

„**ha lehašem tigmelu-zot** - Hospodinu takhle odplácíte“

Raši- Moše klade otázku: Jak může být Izrael tak pošetilý a špatný a hřešit proti B-hu, jenž pro ně udělal všechno? Jsou špatní, protože jim schází vděčnost, a pošetilí, protože neuvážili důsledky své vzpoury proti Němu.

Nástin dějin

Ramban- Hříchy Izraele jsou výrazem neprozíravosti a nevděku. Moše nabádá Izrael, aby se poučil z minulosti.

Sforno- Píseň obsahuje pět hlavních motivů:

1/ B-h stvořil svět tak, aby se všechny národy podílely na dosahování cíle, a když selhaly, vybral B-h pro svůj úkol Izrael. 2/ Dal Izraeli zemi, v níž Mu mohli sloužit v radosti a blahobytu, oni se však nevděčně B-hu vzpírali.

3/ Za to zasluhovali být zničeni, ale B-h byl milosrdný a pouze je vyhnal z jejich země.

4/ Na konci dní bude Izrael vykoupen.

5/ Moše popisuje vykoupení a jak budou potrestáni nepřátelé Izraele.

„**jemot olam-dor-vador** - staré časy.. pokolení za pokolením“

Hlavní příčinou mnoha lidských omylů je chybění perspektivy, lidé odmítají uvěřit, že minulost má význam, a pak trpí za svou krátkozrakost. Moše snažně prosí Izrael, aby se nechal poučit od zkušených a učených.

„**behafrido bnej adam...bnej jisrael** - ...podle počtu dětí Izraele“

Raši- Když po potopě žili přeživší lidé na jednom místě a pokusili se postavit babylonskou věž (Gn 11), B-h je rozehnal a rozdělil do 70 národů s rozdílnými jazyky. „Podle počtu dětí Izraele“= Jakovovy rodiny, která měla 70 členů, když odešla do Egypta.

Smysl je, že když národy promarnily šanci být nositeli B-žího poselství pro lidstvo, B-h si místo nich zvolil Izrael a počet základních národů připodobnil počtu židovských rodů. To jasně ukazuje, že B-h upravil dějiny v souladu s potřebami Izraele, neboť jestliže Židé měli být jedinými vykonavateli B-žího plánu, museli mít k tomu vhodné podmínky.

„**jakov chevel nachalato** - Jakov je podílem jeho dědictví“

Ibn Ezra- Doslova: provazem. Provazy se používaly k ohraničení pozemku, slovo tedy je symbolem samého pozemku.

Raši- Provaz spletený z mnoha pramenů víc vydrží než jednotlivé prameny. Jakov je nazván B-žim provazem, protože v sobě spojuje sílu Avrahama a Jicchaka se svou vlastní.

„**veerec midbar** - v poušti zemi“

Raši- Za 40 let v poušti B-h poznal věrnost Izraele- přes všechna pochybení popsána v Tóře národ prokázal svou hodnotu.

„**jesovevenehu** - obklopil ho“

Raši- B-h obklopil Izrael v poušti oblaky slávy a ochrany, dal jim moudrost a hloubku Tóry a ochraňoval je před nebezpečími pouště.

„**hašem badad** - Hospodin sám“

Ramban- Na rozdíl od ostatních národů Izrael nebyl svěšen andělům, B-h sám vede Izrael.

Onkelos- verše 13-14 říkají, že B-h přivede Židy do země, umožní jim porazit její dosavadní panovníky a získat bohatou kořist- verše poeticky mluví o poražených městech, pevnostech, králích a jejich úctyhodném bohatství.

Raši a další- vykládají verš midrašicky jako odkaz na úrodnost země a početnost stád.

Blahobyť vede k prostopášnosti

B-ži přízeň prověří morální pevnost národa, protože lidé mají sklon hovět svým choutkám, mají-li k tomu dost prostředků.

„**vajišman ješurun** - Ješurun ztučněl“

Rb.Hirsch- Zde poprvé v Tóře je Izrael nazván Ješurun, od „jašar- vzpřímený, přímý, spravedlivý“, tj. neodchýlí se od vysokých měřítek B-žích. Vstupiv do země, těšil se z B-žích darů, dosáhl vrcholu. Ale přílišný blahobyť vedl k jeho pádu- i pro Ješurun je nebezpečné, podlehně-li svým choutkám.

Nejlepší lidé národa bažili po fyzických rozkoších- tj. stali se tuční, obrostli tukem- a následkem toho obyčejní lidé opustili B-ha. Taková je lidská přirozenost: když velcí sejdou z cesty o krůček, průměrní sklouznou až na dno.

Zhoršení úpadku

Izrael rozhněvá B-ha uctíváním jiných bohů, sodomii a modlářstvím, jež B-h považuje za ohavnost. Izrael bude přinášet oběti démonům a různým novým vymyšleným božstvům, které jejich předkové neznali či pokládali za podvodné. To nezůstane bez odpovědi- jestliže Izrael využije B-žeho požehnání k tomu, aby B-ha rozhněval, B-h mu odejme požehnání a nechá jej napospas nepřátelům.

„**mikaas banav uvnotav** - hněvem Svých synů a dcer“

Tóra obvykle neuvádí zvlášť dcery, protože slovo banav označuje děti a zahrnuje obě pohlaví.

Ramban- Je to narážka na období před zničením 1. Chrámu, kdy ženy fanaticky uctívaly modly (viz Jr 44).

Sforno- Odkaz na výše uvedené důsledky hříšnosti, kdy nepřátelé zvítězí nad Izraelem a vystaví muže i ženy ponížení a urážkám.

„**dor tachpuchot** - pokolení zvrácených“

Raši- Zvrátili B-h shovívavost v hněv.

„**lo emun bam** - výchova v nich není“

Raši- B-h je vychoval k dobru, ale oni Jeho výchovu odvrhli, takže na nich není patrná.

Jiný výklad: emun=věrnost. Na Sinaji slíbili B-hu věrnost, ale brzy ji opustili a klaněli se zlatému teletu.

„**hem kinuni...vaani akniem** - popouzeli Mě...Já je popudím“

Izrael rozhněval B-ha uctíváním bohů bez moci a B-h je potrestá „míra za míru“- dovolí, aby byli přemoženi a podrobeni národy bez kulturních a morálních hodnot.

„**mosdej harim** - co je založeno na horách“

Raši- Tj. Jeruzalém, který se rozkládá na judských horách.

Mylná představa vítězů

Nepřátelé Izraele se budou napařovat, že zvítězili nad Izraelem jen díky vlastní šikovnosti, ale to bude

jejich zkáza, protože tím způsobí, že B-h zasáhne ve prospěch Izraele.

„**afejhem** - rozpráším je“

Odkaz na vyhnání 10 kmenů, které byly vyhnány neznámo kam a už nikdy o nich nikdo neslyšel.

„**ašbita meenoš zichram** - vyhledám jejich památku...“

Narážka na exil Jehudy a Binjamina, Davidovo království, z něhož vzešli dnešní Židé. Kvůli dlouhému exilu byli Židé považováni za bezvýznamný národ, jakoby nikdy nebyli samostatní. B-h ale řekl, že nedovolí, aby Jeho jméno bylo znesvěceno úplným vyhlazením Svého lidu.

Ramban- B-h stvořil člověka k tomu, aby pochopil, že On je tvůrce. Všechny národy hřešily, jen Izrael Mu věrně sloužil. Kdyby nepřátelé Izraele zcela národ vyhubili, kdo by věděl, proč byl svět stvořen? A kdyby pak historikové objevili stopy po národu Izraele, národy by mohly říci, že Izrael vyhynul přirozenou cestou, ne proto, že tak rozhodl B-h. Proto B-h nedovolí, aby Izrael byl zničen- bude vzkvétat a naplní B-ží vůli.

„**goj ovad ecot hema** - národ, jenž ztratil soudnost“

Raši- nežidovští nepřátelé jsou přesvědčeni o vlastní nepřemožitelnosti; kdyby se zamysleli nad ohromujícím pádem Izraele, uvědomili by si, že to mohl způsobit jedině B-h a pochopili by, že jediný důvod, proč byl Izrael od nich poražen, je to, že hřešil a B-h jej za to potrestal.

„**ki lo checurenu curam** - jejich skála není naše skála“

Raši- Nepřátelé pochopí, že za své vítězství nevděčí svým bohům, protože jejich bůh=jejich skála nesnese srovnání s pravým B-hem.

Ramban- Moše napomíná nepřátele Izraele, aby si uvědomili, že jejich vítězství je pouze dočasné a B-h jim předloží účet za jejich vlastní hříchy, neboť tak jako B-h přivodil porážku Izraele, přivodí i jejich pád.

„**ki-migefen sedom gafnam** - jejich réva je z révy sodomské“

Raši- Izrael trpí proto, že se choval jako lidé Sodomy a Gomory.

Ramban- Je to i narážka na ostatní národy- nechtěly vidět pravdu, protože byly potomky Sodomy a Gomory. Avšak Izrael se poučí ze svého utrpení a bude se kát, až si později uvědomí, že to B-h způsobil jeho porážku a exil.

Sforno- Obyvatelé Sodomy byli bohatí a rozmařili, mysleli jen na své sobecké požitky a na to, jak se vyhnout, aby se nemuseli s nikým dělit o své bohatství.

„**halo hu kamus imadi** - což to není odkryto přede Mnou?“

Raši- Tj. Což Izrael neví, že přede Mnou nemůže své hříchy utajit a že vím o něm všechno a čekám jen na vhodný čas, abych jej potrestal? Nastane doba, že zásluhy jejich praotců už je neuchrání před B-ží odplatou.

Ramban, Sforno- Je to výstraha ostatním národům, že jejich krutost vůči Izraeli nebude zapomenuta a až se naplní míra jejich hříchů, přijde odplata.

„**ki jadin hašem amo** - Když Hospodin soudí svůj lid“

Raši- Když je B-h potrestá, bude k nim milosrdný- i ve svém ponížení jsou Židé stále nazýváni B-žimi služebníky; B-h ví, že jsou bezmocní a zcela závislí na Něm.

Sforno- B-h bude s Židy soucítit jen proto, že někteří z nich, byť i málo, zůstanou Jeho služebníky vzdor všemu pokušení i pronásledování.

„**veefes acur veazuv** - nikdo není zachráněn...“

Raši- Moc nepřátel Izraele poroste a žádný Žid nebude zachráněn vládou či pomocí spojenců.

B-h netrestá nikdy z hněvu- B-h není člověk, aby žíznil po pomstě. Trest má poskytnout smíření za hřích a vyburcovat hříšníka, aby si uvědomil, že se musí kát, a vrátit se zpět k věrnosti B-hu. B-h vyzývá Izrael, aby pochopil, že spoléhat na množství bohů je chyba, protože žádný z nich nedokáže zapudit nepřátele či poskytnout protijed proti hříchu.

Bohové nemusí nutně být vždy z kamene či drahých kovů. Člověku může být bohem idol společnosti nebo peníze, privilegované postavení či skvělé společenské konexe, nebo nějaká ideologie- cokoliv, kvůli čemu je člověk ochoten riskovat všechno. V průběhu dějin se Izrael dal svést těmito bohy. Na konci dní B-h zvolá „Kde jsou jejich bohové...“ (v.37-38) , a Izrael uslyší a vrátí se k svému Tvůrci.

„**reu ata** - nyní hleďte“

Raši- Izrael si musí nyní uvědomit, že pouze Hospodin je B-h, pouze On může člověka vyzdvihnout k výšinám i srazit k zemi, a žádní bohové ho neuchrání před Hospodinovým soudem.

B-h „pozvedá ruku“= k přísaze, že obrátí Svůj hněv proti těm, kdo pronásledují Izrael. „Mí nepřátelé“= kdo napadne Izrael, napadne B-ha. Možná se národy budou hájit, že jsou bez viny, protože jen vykonaly B-ží rozsudek. Prorok Zacharja (1:15) tento argument odmítá: B-h se na Svůj lid jen „maličko rozlítit“, kdežto národy povolily naplno své nenávisti.

„**harninu gojim amo** - národy...plesejte s Jeho lidem“

Raši- Až nadejde konečné vykoupení a celý svět spatří, že Izrael je obnoven k slávě a jeho nepřátel potrestání za to, co udělaly, pochopí národy světa velikost Izraele a budou chválit B-ží lid.

Ramban- Celá píseň je pravdivá a věrná zpráva, říká jasně, co se s námi bude dít. Na začátku B-h zahrnul Izrael nezměrnou přízní, ale Izrael Mu splatil vzpurností; a jeho nevděčnost přivedla hladomor, vpády, vyhnání- vše to se splnilo. Na konci dní budou národy potrestány, protože jednaly zle z nenávisti k B-hu. Přestože Izrael si udělal modly, nestal se stejným jako ostatní národy: neoddával se zvrácenostem ostatních národů, neženil se s nimi. A poněvadž národy pohrdaly Židy kvůli těmto projevům věrnosti B-hu, je správné, že je B-h potrestá. Píseň neklade podmínky budoucího vykoupení. Zaručuje nám přežití a pád nepřátel.

„**hu vehoša ben-nun- Hoša** , syn Nunův“

Raši- Píseň přednesl pouze Moše, ale v tento poslední den svého života předstoupil před národ s Jehošou na znamení, že mu předává vůdcovství; jinak by mohli reptalové napadnout Jehošovu způsobilost k vůdcovství, řkouce, že dokud byl Moše naživu, neodvážil se Jehoša ani zvednout hlavu.

V tomto verši je z různých důvodů nazván svým původním jménem, jaké měl předtím, než mu Moše dal nové jméno- možná proto, že ačkoliv se stal nástupcem Mošeho, zůstal stejně skromný jako ve svém mládí.

Ibn Ezra- Pouze představitelé kmenů věděli, že mu Moše změnil jméno, celý národ ho znal pod jménem Hoša.

Or HaChajim- Moše dal Jehošovi toto jméno jako čestný titul a ocenění jeho velikosti, ale Tóra považuje za nepatřičné nazvat ho tak, když stál vedle Mošeho.

Kli Jakar- Jméno mu bylo dáno jako modlitba na ochranu před falešností zvědů, nyní, kdy celá ta generace vymřela, není důvod používat je.

Tóra tím možná naznačuje, že Jehoša nadále již nemůže spoléhat na Mošeho modlitbu. Když se nyní ujímá vedení národa, má možnost jednat sám za sebe, jako Hoša.

„**tecavum** - přikážete svým dětem“

Mošeho proroctví shrnuje celé židovské dějiny, proto je musíme učit své děti. I Avraham učil své potomstvo službě B-hu: učit své děti, to je klíč k přežití Židů.

„**ki lo davar rek hu mikem** -...slovo pro vás není prázdné“

Raši- Snaha učit se a poslouchat Tóru není prázdná, to je váš život.

Midrašický výklad: Tóra není prázdná a pokud vám se zdá nedokonalá, chyba je na vaší straně, vám něco schází, ne Tóre.

„**beecem hajom haze-** téhož dne“

Raši- Tento obrat je v Tóre použit 3x: když se Noachovi krajané rozhodli zabránit mu vstoupit do archy, když se Egypťané domnívali, že zabrání Exodu a zde- vždy se jim naznačuje, že velké množství lidí chce zabránit, aby se B-ží slovo vykonalo tak, jak B-h přikázal.

Zde byl židovský národ rozrušen pomyšlením, že Moše zemře; domnívali se, že smrti zabrání, když nedovolí Mošemu vystoupit na horu nebo. B-h přikázal Mošemu, aby vystoupil před všemi lidmi, aby všichni viděli, že nikdo nemůže stát v cestě B-ží vůli.

Šabat tento týden začíná v pátek v 18'51, a končí v sobotu v 19'56.

Délka dne je 12 hod 35 min; délka skutečné hodiny činí 63 minuty, východ jitřenky 4'49; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 5'21 hod; východ slunce v 6'27; polovina dne 12'44; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 13'14, (mincha ktana 16'25, plag mincha 17'44) západ slunce (škia) 19'02; východ hvězd v 19'34

podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Jom hakipurim 5768 začíná v pátek 21. září 2007 v 18 hodin 36 minut.

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046